БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гадз. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 36 (63). Менск, Аўторак 2 сьнежня 1919 г. № 36 (63).

Плебісцыт ці Установучы Сойм?

У польскім Сойме зноу загаманілі аб плебісцыту. Пропозыцыю аб плебісцыту унесьлі, як і трэ' было спадзявацца, народные дэмократы. Польская эндэцыя хоча выкарыстаць права дужага не абы як, а дэмократычна, шляхетна, паэурапэйску. Яна хоча паказаць сьвету, што большасьць беларускага народу сама хоча прылучыцца да Польшчы, а што гэта прауда—таму сьведкай няхай будзе плебісцыт. Польскіе эндэкі плебісцыту не баяцца. Яны пэуны, што плебісцыт на Беларусі дасьць ім пажаданые рэзультаты. Не дарма-ж беларускіе селы, мястэчкі і асабліва шляхецкіе засьценкі выносяць штодня пастановы, каб іх хутчэй далучалі да *мацежы*. Прауда, яшчэ нядауна гэтые самые селы і мястэчкі выносілі пастановы бальшавіцкіе і выяулялі жаданьне прылучыцца да *матушкі* іншай. Прауда й тое, што цяперашніе пастановы укладаюцца пад „дэмократычнымі" уплывамі рассыпанай па Беларусі „стражы крэсовай" і нічога супольнага з сапрауднаю думкай народу яны ня маюць. Усе гэта прауда. Але-ж ніколі не зашкодзіць, калі сілу окупацыйную павасьцаваць крошку плебісцытам. Гэта так падабаецца Антанце і так хараша, моцна і шляхетна. Мы, моу, нікога не прымушаем. Сам народ хоча і—баста, няма чаго гаварыць. Калі на Меншчыне ня усе будзе гладка—такое бяды. Няхай забірае яе Расія разам з Магілеушчынай і Вітабшчынай. Ім патрэбна Віленшчына і Горадзеншчына, а тэтые ужо бязумоуна выкажуцца за Польшчу. Могуць сказаць, што гэта разьдзел Беларусі, што такі плебісцыт разрэжа жывое цело беларускага народу надвое, што гэта будзе зьдзек з безбароннага нявольнага насяленьня. Але хіба эндэкі перад гэтым спыняцца? Ніякай Беларусі, скажуць яны, няма. Есьць толькі Польшча і Расія, каторые і вядуць спрэчку аб сваіх межах. А калі паміж імі блутаецца нехто трэці, хто заве сябе беларусам, дык яго трэба ухіліць, што і робіцца цяпер на Беларусі, як польскай эндэцыяй, так і усімі расійцамі наагул. Адгэтуль ня дзіва, што на весцы лягчэй адчыніць школу расійскую, як беларускую. Там дзе ня можна мець польскай, адчыняецца школа расійская. Гэта зразумела, калі есьць толькі Польшча і Расія, а Беларусі няма. Беларусі ня трэба, бо яна замінае пры суседзкім разьдзеле. Беларусь—гэта выдумка кучкі інтэлігэнтау, а то можа нямецкая інтрыга...

Так думаюць польскіе эндэкі, каторые унесьлі у Сойм пропозыцыю зрабіць плебісцыт на Беларусі. Прауда есьць паміж іх і такіе, каторые кажуць, што й плебісцыту ня трэба. Яны лічаць гэта лішняй турбацыяй і раяць проста забраць нашые землі ды прылучыць да сябе. Гэта гаворацъ тые паслы у Сойме, каторые трапілі туды, будучы родам з нашай зямлі, і каторые ведаюць, што плебісцыт на Беларусі можа даць ня тое, чаго ім жадаецца. Іх гэта справа абходзіць бліжэй, бо вельмі можа стацца, што сам эндэк астанецца у Варшаве, а маетнасьць яго адойдзе да Маскоушчыны. Апрач таго, шмат што гаворацъ тые выбары да мястовых самаурадау, што адбыліся нядауна на Беларусі. Гэта вельмі небясьпечна і небясьпеку гэту асабліва павінна мець на уваэе польскае грамадзянство на Беларусі, бо вельмі можа стацца, што самі яны апынуцца з целам і думкаю у Польшчы, а сялібы іх заграбастае нехта капіталам Дэнікіна. Яны павінны набрацца грамадзянскай сьмеласьці і голасна сказаць, што дэмократычная камэдыя у форме плебісцыту пагражае ім трагікамэдыяй, дзеле чаго яны протэстуюць проці таго, што нехта хоча накінуць сваю волю нашаму краю, і што яны не могуць згадзіцца на тую гульню, каторая завецца: кошцы — забаука, а мышцы — сьлезкі. Тым больш, што плебісцыт, калі-б ён навет і адбыуся пры цяперашніх варунках, *ня можа мець ніякае сілы і значэньня* бо гэта будзе прості загад дужага, маючага зброю у руках, зрабіць так, як ён таго жадае, не рахуючыся з воляю слабага, паднявольнага.

Што тычыцца беларусау, то яны свой пагляд на плебісцыт выказалі дауно. Ніякага ім плебісцыту не патрэбна і на яго яны ня пойдуць. Яны будуць голасна протэставаць проці навага зьдзеку над наяшчасным беларускім народам і будуць дамагацца скліканьня Беларускага Установучага Сойму, каторы толькі адзін будзе мець права пастанауляць аб долі свайго народу. Беларусь дауно абвешчана незалежнай рэспублікай і мае сваю дзяржауную установу у асобе Рады Беларускай Народнай Рэспублікі і яе выканаунага органу Рады Народных Міністрау. Гэтая дзяржауная установа, пастауленая на варце дзяржаунасьці Беларускага народу, мае сваім найпершым заданьнем склікаць установучы сход, але тагды, як Беларусь перастане дзяліцца фронтам на дзьве палавіны—заходнюю і усходнюю. Беларусь адзіная і незьдзелімая—вот наша сьвятое сьвятых. І так яно павінна быць і будзе.

Беларускіе політычные кругі з пагардай аднесліся да прадстаунікоу П. П. С. у Сойме, каторые не протэставалі проці плебісцыту на Беларусі. Яны-ж проклямуюць, што прызнаюць права беларускага народу на дзяржауную незалежнасьць. То чаму-ж яны не запрапанавалі Сойму прызнаць незалежнасьць Беларусі? Вельмі магчыма, што вольная і незалежная Беларусь сама-б увайшла у політычнае паразуменьне з Польшчай бяз жаднага плебісцыту, накінутага заходняй частцы яе прымусова.

А так—што будзе? Па плебісцыту часьць беларускіх зямель можа адайці да Польшчы. Але беларусы ніколі ня могуць згадзіцца з падзелам свае Айчыны. Гэтая страшная падзея ніколі ня дасьць ім супакою, і яны будуць дакладаць усіх спосабау, каб зноу злучыць свае землі. Вот тут можа і выступіць на сцэну будучая Расія, і тые землі шт могуць адайці па плебісцыце да Польшчы, паслужаць пастаянным поводам да вайны Расіі з Польшчай. Хіба гэтага дамагаецца польскі Сойм? Дзеж тут дзяржауны розум? Штож скажа польскі народ, калі ен даведаецца, што гэты Сойм хоча наразіць яго на пастаянные войны з Маскоушчынай? Ці ня гэтае-ж самае, ці не зьвага з боку Польшчы да дзяржаунага права і незалежнасьці Беларусі паслужыла у свой час прычынаю разьдзелу Польшчы? Пачытайце гісторыю і не рабеце тых страшных памылак, каторые нарабілі столькі пякельнага гора і Польшчы і Беларусі!

Дабрабыт польскай дзяржавы цесна зьвязаны з істнаваньнем незалежнасьці Беларусі. Толькі незалежная Беларусь у абаронным саюзе з Польшчай проці навалы з усходу можа забясьпечыць супакой і дабрабыт як сабе, так і Польшчы.

Такім чынам, не плебісцыт, а Установучы Сойм павінен адбыцца на Беларусі, толькі не цяпер, не праз 90 дзен, як гэта адводзіць польскі Сойм для плебісцыту, а тагды, калі уся этнографічная Беларусь будзе вызвалена с-пад маскоускай аблады і злучыцца у адну цэлую незалежную Беларускую дзяржаву.

А дзеля гэтага—няхай жыве Беларускае Войско!

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 29—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

Пад Дзьвінскам, Краслаукай і Полацкам узмацаваная ваенная чыннасьць разьведчых патрулеу.

У районе Лепаля нашы атрады зрабілі напад, бяручы некалькі палонных і адзін кулямет.

На Палескім участку барацьба разьведчыкау.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Установучы Сойм на Літве.

КОУНА, 30-XI. Літоускім урадам абвешчаны выбары у Літоускі установучы Сойм. Уся Літва падзелена на 10 выбарных акругоу, паміж іншым у склад акругоу уходзяць: Віленскі, Горадзенскі і Беластоцкі (?).

Пара адумацца.

Наша эпоха, эпоха соцыяльна-эканамічнага катаклізму, бязумоуна вымагае цьвердай і яснай політыкі. У зьвязку з гэтым, паміма волі находзе пытаньне, што трэба разумець пад формай гэтак званай „політыкі цьверлай рукі“ і як праводзіць у жыцьце гэту знаменную формулу. І калі кожны з сучасных політыкау больш-менш дае сабе справаздачу у чым самы сэнс цьвердай улады з выкрышталізаванай політыкай, дык паміж імі знойдзецца шмат людзей, якіе патрапяць паставіць дзяржауную справу на моцны грунт нормальнага разьвіцьця людзкіх здольнасьцяу. А што гавораць падзеі, сьведкамі якіх зьяуляюцца маладые народы усходу Эуропы, дзе, між іншым, яшчэ і дагэтуль ня высьветлены гаспадарскіе льосы іх. Як бы нейкі злы рок адганяе ад гэтых нацыяу інстынктыунае жаданьне іх—пачаць жыць урэшці сваім уласным незалежным жыцьцем, некая нефортунная гістарычная мара сьцёражэ гэтые народы, зауседы вырываючы у іх право на самабытнасьць. Перавядзем гэтые невядомые і так дужа варожые сілы на цяперашні рэяльны язык, адкінем містычные вопраткі і вось што астанецца у канцы: адсутнасьць цьвердай пазыцыі паміж гэтых народау і яснай політыкі са стараны Антанты. Недахват еднасьці і поунасьці у змаганьні за свае незалежнае дзяржаунае істнаваньне ужо уцямілі цьвярозые дыпльоматы усходніх народау і імі распачато стараньне, каб скоордынаваць усе свае крокі, скіраваные дзеля прызнаньня незалежнасьці народнага сувэрэнітэту.

Тэлеграф паведамляе, што у Дорпаце зьехаліся прадстаунікі Беларусі, Літвы, Латвіі, Эстоніі, Украіны і Фінляндыі, па апрацаваньні супольных акцыяу кірунку пэунага і становучага высьвятленьня свайго індывідуальнага міжнароднага становішча, і што у зьвязку з гэтым, конфэрэнцыя гатова далажыць усіх заходау, каб гэта становішчо выясьніць... Факт вельмі характэрны. Ен знамянуе сабой пачатак „політыкі цьвердай рукі“ у усходнім пытаньні, і, такім чынам, прымусіць Антанту да прыняцьця так-сама аднэй, зусім яснай, тактыкі, у сваіх адносінах да гэтых народау. Калі ж аднак гэта ня будзе зроблено Антантай, калі узноу яна будзе адцягаць з выказаньнем сваіх офіцыяльных і, скажам да слова, прыхільных адносін да паустаушых народау, дык можа хутка наступіць політычная катастрофа усіх тых аліянцкіх комбінацыяу, якіх маняцца правесьці на Усходзе Клемансо, Льойд-Джорж.

Больш усяго пацерпіць на усім гэтым Польшча, бо яе усходніе граніцы могуць аказацца не забясьпечанымі жывымі арганізмамі маладых народау, а так-сама і на заходзе яе будзе шмат слабых месцау, цераз якіе нямецкіе жалезные дывізіі без асаблівых труднасьцяу могуць уварвацца у сэрцо Польшчы, і вось дзеле таго, каб даць цяперашняму і асабліва будучаму пакаленьню умовы нормальнага разьвіцьця натуральных скарбау яго, дык адказные польскіе політыкі мусяць цяпер радыкальна зьмяніць курс сваей загранічнай політыкі у стасунку да суседніх усходніх народау, даючы ім конкрэтные пропозыцыі з адпаведным зьместам, каторы выклікау-бы даверро да праудзіва-жычлівых замерау Польшчы.

Пара ужо польскім дыплематам стаць на дарогу разумнай яснай політыкі, каторая задавольніушы усе справядлівые вымогі беларускага, літоускага, украінскага і інш. народау, абьяднала-б дэмократыю іх у адзін магутны сярэдня-эурапэйскі хаурус для супольнай абароны сваей незалежнасьці. Бо калі Польшча гэтага ня зробіць, дык у пэрспэктыве можа быць яшчэ не адзін міністэрскі крызыс. А гэта аслабляе дзяржаунае жыцьце Польшчы і можа назауседы адкінуць прыязьнь Беларусі, Літвы, Украіны і інш. Аб гэтым ня трэба забываць! Пара ужо падумаць аб рэяльнай політыцы!

Янук Натусэвіч.

Політычные весткі.

Тайные перагаворы з бальшавікамі.

З Парыжа паведамляюць, што францускіе політычные кругі вельмі узбураны проці перагаворау Англіі з бальшавікамі. Англія офіцыяльна аправергае вестку аб жаданьні утварыць мір з бальшавікамі. Але таемна яна вядзе перагаворы і навьат выслала сваіх дэлегатау у Маскву. Так-сама завязаны гандлевые адносіны з савецкай Расіяй і робяцца там цяпер вялікіе гандлі.

Армія Юдэніча ужо ня істнуе.

Датскіе газэты паведамляюць, што шэф гэн. штабу Даніі выступіу з цяжкім абвіненьнем проці Юдэніча, каторы злажыу сваю пауночна—заходнюю армію неспадзеуна, у безпарадку, так што яна у самым пачатку ня была здольная стаць проці бальшавікоу. Большая часьць яе перайшла эстонскую граніцу дзе яе абязброілі. Вялікая часьць яе пастуціла на эстонскую службу. Так што армія перастала істнаваць.

Разгром Колчака.

„Політыкен“ паведамляе з Рэвэля, што туды прышла тэлеграма з Масквы, у якой казано аб вялікім разгроме арміі Колчака каля Омска. 15 гэнэралау і 1000 афіцэрау захоплены у палон. Армія Колчака пауцякала.

Новы саюз.

Подлуг вестак вэнгерскіх часосопісау, Румынія стараецца з'організаваць саюз паміж Румыніяй, Вэнгрыяй, Чэхаславакіяй і Украінай. Перагаворы па гэтаму пытаньню вядзе Дыаманды, катораму дадзены шырокіе поунамоцтвы. Дыаманды меу другіе нарады з камісарам Коаліцыі—Клэркам, з галавой міжсаюзніцкай камісіі па дунайскім пытаньням адміралам Трубрыдыс і з вэнгерскім прэмьер-міністрам Гушарам. Украіна выслала у Будапэшт свайго поунамоцнага для вядзеньня перагаворау. Румынія і Украіна прышлі да згоды.

Аутаномія Галіччыны.

Чуткі аб тым, што урад ужо адтрымау тэлеграму аб умовах польскага мандату каб заулададь Галіччынай, пацьвярджаюцца. Між умовамі, якіе былі пастаулены польскаму ураду, знаходзяцца так-сама вымаганьні, каб у Львове знаходзіуся тэрыторыяльны сойм і аутаномны урад для усходняй Галіччыны. Каб так-сама утварылася усходня-галіцыйская армія, каторую Польшча магла-б карыстаць толькі для сваей абароны, але не для наступленьня.

У Польшчы.

Кабінэт падау у дымісыю.

У канцы апошняга пасядзэньня у сойме маршалак з трыбуны апавясьціу сойму, што увесь кабінэт падау просьбу аб дымісыі прэмьеру-міністрау Падэрэускаму.

І вось Падэрэускі астаецца прэмьерам.

Дымісыя кабінэту адбылася пасьля пасядзэньня сэньерэн-конвэнту, каторы спэцыяльна дзеле гэтага быу скліканы.

На пасядзэньні маршалак прапанавау, каб Падэрэускі астауся на сваім пасту, каб быу створаны пост віцэ-міністра, каторы-бы фактычна веу справу і каб заснавауся цесны камітэт міністрау, у які увайшлі-б: прэмьер і міністры унутраных і загранічных спрау, фінансау і ваенных спрау.

Аб гэтым адбылася двух гадзінная дыскусыя. Левые і людоуцы выказаліся аб тым, каб Падэрэускі астауся міністрам загранічных спрау і каб уцьвярдзілі другога за прэмьера. За гэты проэкт выказаліся і прадстаунікі П. П. С.

Польскае міністэрство аб міры з бальшавікамі.

На інтэрпэляцыю дэпутата Пэрля і таварышоу ад 10-га кастрычніка 1919 г. міністэрство загранічных спрау адказывае:

1) Савецкі урад не зьвярнууся да Польшчы з пропозыцыяй міру,

2) Польшча не вядзе вайны па распараджэньню коаліцыі.

3) Да тых часау, пакуль пагроза варожага наступу ня будзе спынена, мэты абарончай вайны ня будуць дасягнуты.

4) Урад, разумеючы усе цяжары сучаснай вайны, ахвотна жадау-бы утварыць мір, але бадай ці у цяперашні момэнт працуннік згодзіуся-б на вымаганьні, прадыктованые справядлівасьцю і чалавечнасьцю.

ПА ВАЛАЧОБНАМУ.

Ужо сьцямнело, як Забрамны Адась вярнууся дадому.

Быу першы дзень Вялікадню, і у хаце агню ня было, як і усюды на сяле у гэты вечар на Вялікдзень. Адась гэта ведау, і калі вярнууся да хаты, каб сядзець у цемнаце у той час, як вуліцы кішэлі народам, то меу на гэта свае прычыны і вельмі важные для яго, як для заузятага гулякі у біткі і сэмінарыстага першае клясы.

На дварэ было цемна, як у скляпеньні. Каб не гамонка на прызбах, то можна было падумаць, што гэта не сяло, а так сабе, пустая сяліба сярод чыстага поля. Здавалося, што нехта узяу тоустую дзяругу ды накрыу ею увесь сьвет з галавою. Было так цемна і чорна, як зажмурыушы вочы. Толькі калі-не-калі бліскау агоньчык на прызбах, або іскрыуся праз вокны. Гэта курцы палілі цыгаркі, гуляючы у біткі, а старые дзядзькі, седзячы у хатах, выкрасалі агонь на люлькі.

Небо запягнулося хмарамі, але было цепла і ціха, як гэта часта трапляецца у харошую вясновую ноч.

Старые людзі дауно ужо паразыходзіліся з вуліц па хатах, і дома—хто спау, хто курыу, а хто проста ляжау ды паціху веу гутарку. Адна моладзь была на вуліцах і гамавіла на прызбах, гуляючы у біткі, або рыхтуючыся ісьці па валачобнаму. Дзяучаты сядзелі асобна ад хлопцау. Не такі седня дзень, каб дурэць з хлопцамі. І у біткі яны ня гулялі, бо не дзявочая гэта гульня. Але кожная трымала у прыполе па чырвонаму яечку й у кожны момант гатова была стаць у прыгодзе свайму кавалеру, пазычыушы яму свайго яйца, калі той прайграуся да апошняе біткі. Не мяшаючыся у хлопцавы гульні, дзяучаты нецярпліва чакалі тае часіны, калі можна будзе распачаць валачобнае. Бо на усе свая пара, і звычай вымагае быць асьцярожным, каб ня нарабіць сабе сораму, распачаушы справу ня у пору. Трэба даждацца і, прынамсі, упэуніцца, што усе гаспадары разышліся па хатах. Дык покі што яны сядзелі, чакаючы; пераходзілі з прызбы на прызбу у досьвідкі адны да другіх, сьмяяліся, жартавалі ды раіліся паміж сабою, хто з кім пойдзе, якіе сьпявацімуць песьні, хто будзе гаварыць рацу і з каго, з якое вуліцы пачнуць валачобнае. Часам тая ці іншая, схапіушы сяброуку за руку, падбягала да хлопцау і пачынала тармашыць іх, што пара ужо пачынаць,—біткі у лес не уцякуць і вауке іх не зьядуць. Пасьпеюць нацешыцца: хопіць часу нагуляцца й заутра—Вялікдзень наперадзе! Хлопцы-ж, мабыць, не сьпяшаліся, бо чуваць было, як рымсьцілі дзяучаты:

— Ат, зараз, зараз! Ваша *зараз*, як жыдоускае *пачакай*...

Тым часам, Адась, увайшоушы у хату, падышоу, растапырыушы рукі да апорстку, распранууся, потым вобмацкам знайшоу сваю пасьцель ды сеу. На душы было дрэнна, як дрэнна бывае у роце, пракіслага зьеушы. Гэта ня жартачкі, прагуляць за адзін дзен усе свае яйцы і ня выбіць ніводнае біткі! Вось каб ня зьеу на разгавеньні забабоннага скрыліка яйца, то не давялося-б навет і пакаштаваць, які смак маюць яйцы. Але не аб тым ідзе, не у спажыунасьці справа. Ліха-б яго бяры, каб толькі гэта. Ен не ласун і не яец яму шкода. Тут—ня так тая шкода, як нявыгода... „Не такі-б быу жаль, каб дзе у ярыне, а то на моры на сіняй вадзе“,—саусім недарэчы успомніліся Адасю словы з песьні. Не шкада яец, а шкада таго, што наперадзе увесь Вялікдзень, а заутра хоць на вуліцу не вытыкайся. Бо што ты маеш рабіць там з пустымі рукамі, калі распачнецца гульня яшчэ з большай заузятасьцю, як сягодня, і калі да гульні прыстануць і старые гаспадары?!

— А бадай табе ліха, бадай табе!—уздыхнуу Адась ды устау. Потым са злосьцю зноу сеу, разьдзеуся і лег. Лег на задор, помстуючы і караючы сябе, каб такім парадкам стрымацца ды не пайці болей на вуліцу. Няхай кроіцца сэрцо, няхай грызе зайдрасьць, а ен на вуліцу ня выйдзе. Узяу чорт кароуку, няхай бярэ й вяроуку! „На задор сабе лягу ды буду спаць“,—думау Адась.

Так пачувау сябе хіба той ваявода, што паліу караблі, каб адрэзаць сабе сьцежкі да адступленьня...

Тым часам, ні спаць, ні ляжаць Адасю не хацелося і аставацца у цемнай хаце было ня соладка, але-ж і на вуліцы—яшчэ горшае згіненьне! Таптацца каля прызбау і моучкі пазіраць і слухаць, як навакола сакочуць, мацуючы, яйцамі і задзірыста прыгаварываюць: „дзяржы! вярні! давай! дзякуй!“—не, дзякуй за ласку! Гэта усе роуна, як бы хто нагнау на паляунічага зайцоу ды выхваціу у яго з рук стрэльбу у той момант, як ен злажыуся выстраліць... Не, лепш ляжаць дома і нічога ня бачыць. Нічога ня зробіш! Лепшага ратунку нямашака. Ня купіу бацька шапкі—няхай вушы мерзнуць! Не па валачобнаму-ж хадзіць яму, будучаму настаунііку з усялякімі там падшывальцамі? Не выпадае яму, сэмінарыстаму, валачыцца у добрых людзей па падвоканьню. Лепш лежаць ды пастарацца заснуць, а заутра відаць будзе,—разважау ен у думках. Можа хто у госьці надарыцца, або што іншае начаупецца. Здараецца часам, над'едуць неуспадзеукі сваякі і навязуць столькі яец, што абдзеляць усіх чыста у хаце. Ды якіх яец? Ня свойскіх, а аплікансkіх, адмыслова моцных, як скалка.

І, варочаючыся па пасьцелі, Адась плюшчыу вочы, закрывауся з галавою і навет прабавау лічыць да соткі, каб нагнаць на сябе сон. Але сон ня йшоу, і Адась пачувау, што такім парадкам можна пракачацца до-сьвіту, а заснуць не заснеш.

Нацыянальнае асьведамленьне.

Нацыянальнае асьведамленьне сярод народу беларускага, пасьля працы беларускай інтэлігэнцыі у працягу дзесяткау гадоу, пачынаючы ад 19 сталецьця, пачало шпарка пашырацца; ад 1917 г. ад часу перавароту, калі сярод беларускай інтэлігэнцыі адраджэньне прыняло шырокіе формы праз агітацыю, школы і зьезды, калі аб беларусах загаварыу увесь сьвет, — пачауся рух і паміж сялянства. Шкодзілі у гэтым кірунку яго старые „апякуны". Яны пад маскамі бальшавікоу, монархістау і анархістау, праваслауных і каталікоу стараліся зацямняць мазгі нашага народу. Гэтые „апякуны" не пакідалі фабрыкаваць яго на палякоу і расійцау, перашкаджаючы насіцелям праудзівага сьвятла у іх шчырай працы на кожным кроку.

Пры гэтакіх кепскіх варунках прыходзілося працаваць беларускім дзеячом. А усе-ж такі праз друк, праз школы, праз жывое слово шмат зроблено у кірунку асьведамленьня беларускіх мас. А тое, што не дакончылі пры сіле духоунай—зробіць сіла фізычная—Беларускае войско.

Што пачало беларускае слово, павінен рабіць далей беларускі меч.

Беларускае Войско—гэта есьць той найвышэйшы пункт нашага адраджэньня, каторы павінен, нібы бура, узварухнуць народную гушчу. Моцным клічам сваім Беларускае Войско узбудзіць душу нашага селяніна да новага, незалежнага, дзяржаунага жыцьця.

Разам з беларускім войскам паявіцца масовая нацыянальная сьвядомасьць.

Гэтак, як перашкаджалі беларускаму друку, перашкаджалі так-сама стварэньню Беларускага войска, каторае інстынктыуна рвалося да нацыянальнага формаваньня за увесь працяг апошняй вялікай вайны. На усіх фронтах формаваліся Беларускіе часьці. Але трымацелі улады ім заўседы перашкаджалі. Потым панаваньне сярод часьцей беларускіх, чужой, маскоускай мовы так-сама служыло перашкодаю. Ня было агульна-злучаючага духу—нацыянальнай сьвядомасьці.

Цяпер павінна як найболей ісьці у войско беларуская інтэлігэнцыя. Гутарка на чужой мове сярод нашых салдатау павінна лічыцца вялікім праступкам перад нашай сьвятой справай. *Войско павінно быць нацыянальнай школай для нашых народных мас.* Войско павінно навучаць нашага селяніна шанаваць як чужых, так сама і самаго сябе. *Кожны салдат павінен ведаць, што ён ваюе дзеле таго, каб быць гаспадаром сваей зямлі.* Ня біць каго кольвек, а бараніць свае правы. А гэта можа быць толькі тады, калі нашая інтэлігэнцыя, у як найбольшым ліку, будзе знаходзіцца пад сьцягам нацыянальнага войска.

Беларуская Вайсковая Камісія, пасьля сваей падгатоучай працы у Вільні, пераехала для болей шырокай працы у сэрцо Беларусі—Менск. Праца—вялікая і цяжкая. Людзей трэба набіраць з вялікай асьцярогай, каб не панашываліся чужые элементы у нашые рады, са спэцыяльнай мэтай, каб нам шкодзіць. Для беларускага юнкерства трэба адчыніць зараз-жа школы беларускай мовы і беларусазнауства. З розных нашых глухіх весак усе зьяуляюцца хадакі з запытаньнямі, калі пачнецца вярбоука салдат. Народ нешта чуе аб сваім войску, але ён бадай зусім яшчэ не інфармаваны у гэтай справе. З аднаго боку у яго душы запылала вялікая ахвота пайсьці пад свой штандар, а з другога боку у некаторых з сялян зьяуляецца няпэунасьць: дзеле чаго робіцца войско? хто робіць? мо гэта есьць новы фокус бышых уладароу-чужынцау? і г. д.

Дзеле усяго гэтага трэба, каб Беларуская Вайсковая Камісія за раз-жа пачала выдаваць адозвы, брашуры, у каторых усе гэтые запытаньні былі добра вытлумачаны сялянству. Трэба па весках пашыраць інформацыйные лісткі—адозвы. Апрача гэтага, трэба па весках паразсылаць інструктароу—вярбоушчыкау — людзей інтэлігэнтных, сьвядомых, родам з тых ваколіц, каб сляне іх зналі і ім верылі.

Працы шмат, але на гэта нельга шкадаваць ніякіх высілкау і энэргіі.

Тады устане праудзівы беларускі волат, калі сьвядомае слово і востры меч злучацца у адно. Тады толькі можам быць пэуны у масавой нацыянальнай сьвядомасьці. Тады толькі мы заваюем свае право сярод народау і будзем як роуны з роунымі і як вольны вольнымі.

Беларускае войско самая найвялікшая апора нашае нацыянальнай справы. На утварэньне беларускага войска чакае з надзеяй увесь Беларускі Народ. Мы пэуны, што з новым беларускім ваякай уваскросьне дух нашай слаунай мінуушчыны. Мы пэуны, што вялікіе народные масы пойдуць у рады нашага войска, каб будаваць новае лепшае жыцьце!

З. Бядуля.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

З 1-га гэтага сьнежня газэта „Беларусь" выходзіць пад вайсковаю цэнзураю.

У Беларускай Вайсковай Камісіі сягоньня, 2-га сьнежня, апошні дзень яукі з належачымі дакумэнтамі для ваенных чыноунікау, каторые ужо зарэгістраваліся.

Загатоука кажухоу сярод насяленьня для патрэб арміі закончана учора.

У аддзеле апалу пры магістраце ад учарайшага дня, 1-га сьнежня, цана за дровы зьменшана да 1000 руб. саж.

Часовая мястовая рада, калі выбары ня будуць зьменены, адчыніцца не раней 10 студня 1920 году.

На біржы апошнімі днямі прыкмячаецца вялікі спрос на польскіе маркі. Аднак, за 100 марак усе яшчэ плацяць 83 рублі царскімі. Танеюць думскіе. За 1000 р—400—390 р. царскіх. Вялікі спрос на золато і серабро. За сярэбраны рубель плацяць 13—14 р. За 10 р. золатам даюць 220—230 р. Вялікі спрос на загранічную валюту і расійскіе вартные паперы.

Недастача і дарагоуля дроу цяжка адбіваецца на дзецях школьнага веку. У некаторых школах стаіць вельмі нізкая тэмпэратура і вучні увесь час заняцьцяу сядзяць у верхніх вопратках.

Польскіе гэрбавые маркі ужо адтрыманы менскім казначэйствам і цяпер абавязковы пры розных гандлевых здзелках.

Манаполія на соль цяпер спынена ва усей Польшчы. У зьвязі з гэтым тутэйшые гандляры маюць прывесьці у Менскі округ вялікіе партыі солі, каторая на месцы досіць танна каштуе.

Спыненьне манаполіі ужо адбылося на менскім рынку. Зьявілася соль у вольнай прадажы, хаця цэны яшчэ досіць вялікіе. Фунт солі каштуе 6—7 рублеу.

Пасьведчаньні аб здароу'і, якіе вымагаліся ад насяленьня пры выдачы ім пропускау на праезд па чыгунцы, цяпер не патрабуюцца.

З концэнтрацыйных лагерау гэтымі днямі вызвалены рад жыхароу Менску і Округу. Камісія, якая займаецца абсьледаваньнем інтэрнаваных, закончыла сваю працу у лагэрах Водовіца і Домбля і цяпер выехала у Перэмышль.

Усе кватэрананімацелі, у каторых выходзяць непаразуменьні з дамауласьнікамі на аснове уплаты арэндных грошай, подлуг пропозыцыі старшыні менскага акружнага суда п. Пятрусевіча, могуць унесьці кватэрную плату у дзяржауны скарб. Грошы будуць выдавацца дамауласьнікам са скарбу пасьля рашэньня суда.

У цэнтральным бюро профэсыянальных саюзау да гэтага часу зарэгістравалося 16 профэс. саюзау, якіе прынялі статут прапанаваны мясцовай уладай. Саюзамі апрацованы новые тарыфные стаукі для рабочых, часьцьцю пацьверджаные аддзелам абароны працы. Саюзам прыходзіцца вясьці змаганьне з некаторымі работадауцамі, якіе прыймаюць усялякіе меры, каб адчаніцца ад найболей актыуных і сьвядомых рабочых.

— Не шанцуе мне у гульнях,—парашыу ен перавярнуушыся на другі бок. „Затое у любошчах павязе," бытцам пасьміхнууся хтосьці у адказ. „Ат, глупство якое вярзецца!" матнуу Адась галавою і перавярнууся на стары бок. Аб дзяучатах ен саромяуся думаць і лічыу, што гэта вельмі брыдка. Дзяучат ен неяк баяуся і ніяк ня мог зразумець, на якое ліхо хлопцы ходзяць да дзяучат і—што яны гаворадь, зышоушыся разам? Што тычыцца яго, то ен згарэу-бы ад сораму, каб давялося застацца аднаму з дзяучынаю, а што да гаворкі, то прасядзеу-бы цэлы дзень, не мяльнуушы губою. У яго-б язык не павярнууся загаварыць да дзяучыны, ня то што займацца жартамі. „А ім, мусі быць, няма чаго рабіць, калі трацяць час на такіе глупствы", думау Адась, напаткаушы прыпадкам закаханую пару.— „Хіба гэта гульня аднаму, з дзяучынаю на адзіноце?!" І слово гульня зноу навяло думкі на стары лад.

Ужо змрокам выенчыу ен у маткі апошняе цэлае яйцо і прабіу. А матка не хацела даваць, ой як не хацела! „Пабойся ты, кажа, Бога, сынок! Усе ж роуна прабьеш, і ніхто дзякуй ня скажа. Пералузау ты, дзеткі, сягодня з паукапы,"—сказала яна, даючы яйцо: „а у мяне і валачобнікам не засталося. Хрышчоные дзеткі пяхай ужо выбачаюць. Хіба куры нанясуць да на Раданіцу пашлю"... Брыдка было браць, але-ж гадалося, што пашанцуе нарэсьце і можна будзе адгуляцца. Ня дарма-ж бо кажуць: хто ня рыскуе, той ня зыскуе. Дык на табе! Прабіу у першай бойцы. І каму? Яухіму Асьмаку, з каторым ен яшчэ летась заракауся ня гуляць у біткі ніколі. І ня стрымауся. Ды не такі-б быу жаль, каб прабіу упростую, а то прамяняу, як той жыд басэтлю...

І то-ж хітры, гад гэты Асьмак, як вуж! Стаіць, звадыяш, панабіраушы у рукі яец, і падбухторвае:

— Дзяржы, пане Адаме! Не у яйцы ж мы, браце, радзіліся. Дрэфіш? Э-эх, брат! А яшчэ пан... кех-ке-кех!" І сьмяецца сваім паскудным дробным сьмехам, трасучы сваею шырокаю, як кудзеля у прасьніцы, барадою. І чартэ яго ведаюць, як ен можа утрымаць у аднэй руцэ гэтулькі яец! Растапырыць пальцы, накладзе на далонь яек з дванаццаць—сырых і вараных, хварбованых і белых—ды тупае сабе каля прызбау, сочучы ахвяры...

— Ну, дык як будзе? Можа памяняем, га?—прыстау ен да Адася.—Мае, брат, яйцо, як скалка, траха не апліканскае"—І выбраушы адно яйцо з сярэдзіны, закруціу ім перад самым носам у Адася.

— Не, дзядзька,—хто мяняе, у таго хамут гуляе,--сказау Адась і дадау:-Давайце памацуем!

— Э, дай ты сьвет! Вось чаго ня люблю, дык ня люблю! Сам ніколі не мацую і другім ня раю. І навошта ляскаць яйцом па зубах? Дзяржы, васан, проста!

Адась стау прыглядацца, якога сорту было Асьмакова яйцо. Яно выглядало нішто: невялічкае, вострае, з круглаю, пухою. Такіе яйцы подчас трапляюцца, як скалкі. Тым часам яго яйцо, хоць і завялікае было, як на курынае, і больш надавалося да качага, але трупцело, як разьбіты гаршчок. На моц—як націна. Каб не такое скрутнае становішчо, то ен-бы яго і у рукі ня узяу. У такіе яйцы можна гуляць толькі на менкі. І Адась падумау: „Было ня было, а запытацца можна! Кажуць-жа: чым чорт ня йграу, тым і сеяць ня стау," і сказау:

— Мяняем?

— Згода—адказау Яухім.—Адно глядзі, не папашукайся. Хто мяняе, у таго хамут гуляе,--пажартавау ен ды заліуся сваім праціуным дробным сьмехам:

„Кех-ке-кех!"

Кругом настаражыліся ды сталі цікавіць, хто каго пераможа. Дзяржаць прышлося Адасю, як першаму нагадаушаму гэтакі спосаб гульні.

Асьмак біу. А біу ен не абы як, не падобна да таго, як звычайна б'юцца у біткі добрые людзі. Яухім Асьмак рабіу гэта так, што збоку пазіраць, дык рабілося мутарна. Біу ен смакуючы,--памаленьку, з перапынкамі і з рознымі выкрутасамі, з відочным жаданьнем памуштравацца і памучыць свайго партнера, каб потым павыскаляцца з яго палахлівасьці.

Спачатку, узяушы яйцо у тры пальцы, Асьмак шаруе ім зьверху, бытцам прыгладжваючы выстауленае з кулака яйцо свайго праціуніка; потым патрасе ім над рукою, як-бы мяркуючы спрытней стукнуць, а далей падніме руку уверх, прышчурыцца і, здаецца, гакне па яйцы са усяго размаху, а на дзеле чуць дакранецца ды зноу пачынае свае выкрутасы спачатку.

— Да не марудзь ты, дзядзька!—хочацца крыкнуць на яго, стоячы збоку.—Бі, калі б'еш! Не дзяржы ты душы перад пеклам!..

А ен усе яшчэ манежыцца і вытне якраз тагды, як не чакаеш, аж у сярэдзіне екне ад неспадзяванкі.

— Вярні!--пачуу Адась і перавярнуу яйцо пухою уверх, адзервянеушы ад таго, што здарылося.

— Дзякуй!—сказау Асьмак, забіраючы бітку, і зарагатау: „Кех-ке кех! Гэта-ж вылівак, а не яйцо—ці ж ты, браце, ня бачыу? Кех-ке-кех Калі ня поп, то ня убірайся й у рызы!—дадау ен на разьвітаньне і адвярнууся да другіх. Навокала пасьміхнуліся.

— Калі шанцуе, то й Халімон танцуе,—сказау Адась, абы не маучаць.—Добра вам рызыкаваць, калі вы гаспадар у хаце і свае яйцы маеце...

Але на яго словы ніхто не зьвярнуу увагі. Ен стаяу, як апараны. Было брыдка і шкода. Зірнуушы на людзей, ен зрабіу крок уперад і папрабавау быу камусь дарадзіць у гульні, каб затаіць сваю роспач, але, убачыушы, што ніхто ня слухае, павярнууся і шпарка падыбау дадому, стараючыся не спаткацца з знаемым. На душы ныло і казытало ад жалю у носе...

(*Працяг будзе*). Язэп Лёсік.

Рух цягнікоу, з прычын падвозу грузау, часова прыпынены усюды.

Моркву па 12 р. пуд прадае усім мястовы харчовы аддзел у складзе № 3 (рог Падгорнай і Домініканскай вул.) у Шляхоцкім доме з 10-й да 4-ай гадзіны удзень.

На рынку за панядзелак, 1-га сьнежня цэны былі вось якіе: возік бярозавых дроу—220 р., са..о—22 р. ф., малако—5 р. кварта, масло—28 р. фунт, каубаса—16 р. фунт, мясо—7 р. ф.

Тэатр і мастацтво.

У суботу 29 лістапада пасьля доугага перарыву адбыуся сход сяброу Першага Таварыства Беларускай Драмы і Камэдыі. Да гэтага часу Т-во, пасьля бальшавіцкага тэрору, не магло яшчэ сабрацца і працаваць. На сходзе была вынесена пастанова каб зноу як найхутчэй узяцца за рэяльную працу.

У чарговую суботу і нядзелю ужо маюцца адбыцца спэктаклі.

У склад т-ва апрача старых працаунікоу як: Ф. Ждановіч, Ф. Аляхновіч, Р. Жакоускі, М. Міцкевіч, А. Крыніца, Я. Адуцкевіч, В. Тарасік, Е. Станкевіч, Л. Лабаноуская, В. Жылінская, Л. Новахацкая і інш. запрошаны яшчэ новые артыстычные сілы.

Рэжысура будзе ляжаць на вядомых беларускіх артыстах Ф. Ждановічу і Ф. Алехновічу.

Наогул зроблена пераарганізацыя Т-ва, выбраны новы старшыня і прэзыдыум. Прыймаецца запіс у лік сяброу т-ва.

Допісы.

М. Ігумень, Менск. губ. У маленькім захалусным гарадку Ігумене, жменя беларускай інтэлігэнцыі залажыла Нацыянальны Камітэт і школьную беларускую раду. Адкрылі і пачатковую беларускую школу, у якую з Менску прыслалі настауніцу. Ніколі яшчэ Ігумень ня бачыу беларускай працы і ніяк ня можа з ею асвойчыцца. Куратарыум школьны, назначаны польскімі уладамі (на чале яго аднак стаіць маскоускі чыноунік Булгак) адчыняе па усім павеце і бярэ на свае утрыманьне расійскіе школы. Калі-ж некалькі дауней-шых расійскіх школ пераформаваліся па жаданьню бацькоу у *беларускіе* дык *Куратарыум адмовіуся іх утрымлівацъ* (!). А Ігуменскай беларускай школьнай радзе, якая клапацілася аб гэтых школах, было проста заяулена, што Куратарыум з ею лічыцца ня будзе. *)

Вось адзін з яскравых прыкладау, як мяйсцовая польская улада адносіцца да самай нявіннай культурнай беларускай работы. А каб зразумець, якіе парадкі пануюць у Ігумені, дык трэба сказаць, што павятовы камісар п. Ваяводзкі, наадварот, лічыцца і з школьнай радаю і з нацыянальным камітэтам.

*) Ходзяць нават чуткі, што успомнёную вышэй беларускую школу проста хочуць закрыць, а на яе месцо адкрыць расійскую школу і гэта дзеецца ужо ня у Горадзеншчыне, да чаго мы прывыклі, а у Ігумені—дзесяць міль на усход ад Менску.

Выходзе проста, што адна рука робіць, а другая адрабляе. Каму такая работа на карысьць?

С—ч.

М. Навагрудак, Менск. губ. Тут з 14 кастрычніка утворана беларуская павятовая нацьянальная рада, але праца ідзе вельмі цяжка з прычыны няхвату грошау і людзей, маючых хоць крыху свабоднага часу.

Ставілі спэктакль—„Па рэвізыі“, „Як яны жаніліся“ і дэклямацыя. Праз тыдні тры манімся паставіць другі.

„Беларусь“ мы адтрымлівалі да 9-га лістапада, а цяпер нешта не адтрымліваем.

Няхват у нас літэратуры. Трэба сцэнічных творау, вершау для дэклямацыі, трэба, наогул, друкаванага слова—глаунай дапамогі для нашай працы.—

А. Акулік.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

З дазв. вайсков. цэнзуры.
Менск. Друкарня Інвалідау,